

Odnos bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima u odrasloj dobi

Ivana Tucak Junaković, Vera Ćubela Adorić
Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zadru

Sažetak

Provedeno je istraživanje imalo cilj utvrditi odnose pozitivnih i negativnih vjerovanja o ljudskoj prirodi (tj. povjerenja u ljude i ciničnih vjerovanja o ljudima) s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima u odrasloj dobi. Usamljenost se opisuje kao neugodno i emocionalno uznemirujuće iskustvo koje se javlja kao odgovor na diskrepanciju između željene i ostvarene razine socijalnih kontakata, dok se preferirana samoća definira kao želja osobe da bude sama pri čemu ne doživljava neugodne nego ugodne emocije. U istraživanju je sudjelovalo 300 osoba u dobi od 25 do 75 godina ($M = 50.5$) iz različitih dijelova Hrvatske. Relevantni konstrukti mjereni su: Skalom cinizma i povjerenja, adaptiranom kratkom verzijom UCLA–skale usamljenosti, adaptiranom Skalom preferirane samoće i jednom česticom koja zahvaća procjenu zadovoljstva socijalnim odnosima.

Suprotno rezultatima nekih ranijih istraživanja na hrvatskim uzorcima koji su pokazali da cinizam i vjerovanje u ljudsku dobrotu ne koreliraju značajno, rezultati su ovoga istraživanja pokazali da su ova dva bazična vjerovanja o ljudskoj prirodi značajno, iako skromno, negativno povezana. Pokazalo se da povjerenje u ljude ne korelira značajno niti s usamljenošću, niti s preferiranom samoćom, dok je pozitivno koreliralo sa zadovoljstvom socijalnim odnosima. S druge strane, cinična vjerovanja o ljudima značajno su pozitivno korelirala s usamljenošću, a negativno sa zadovoljstvom socijalnim odnosima, dok s preferiranom samoćom nisu bila značajno povezana. U radu se također razmatraju odnosi između usamljenosti, preferirane samoće i zadovoljstva odnosima, te spolne i dobne razlike u ispitivanim konstruktima.

Ključne riječi: povjerenje, cinizam, usamljenost, samoća, odrasla dob

✉ Ivana Tucak Junaković, Sveučilište u Zadru, Odjel za psihologiju, Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, 23000 Zadar. E-pošta: itucak@unizd.hr

Prikazani rezultati proizašli su iz projekta *Iskustva nepravde i psihološka dobrobit tijekom nekih životnih tranzicija* (269-1301422-1493).

UVOD

Šezdesetih je godina prošloga stoljeća socijalni psiholog Lawrence Wrightsman u psihologiju uveo koncept *filozofija o ljudskoj prirodi*, koji se odnosi na očekivanja o načinima na koje se ljudi obično ponašaju (Wrightsman, 1964). Ove se "filozofije" ili pogledi na ljudsku prirodu rano uče, široko su rasprostranjene i teško se mijenjaju jer djeluju kao skup socijalnih shema koje koristimo kako bismo objasnili i razumjeli socijalni svijet. One su, ustvari, komponenta vjerovanja unutar naših općih stavova o ljudima, te stoga impliciraju određena očekivanja o vjerojatnim reakcijama drugih ljudi u različitim situacijama.

Na osnovi kvalitativne analize zapisa filozofa, teologa, znanstvenika s područja društvenih znanosti i studentskih radova o ljudskoj prirodi Wrightsman (1964) je zaključio da se vjerovanja o ljudskoj prirodi mogu opisati pomoću šest dimenzija. To su sljedeće dimenzije: (a) *povjerenje nasuprot nepovjerenju* ili stupanj uvjerenja da se ljudima može vjerovati, da su moralni i odgovorni (nasuprot uvjerenju da se ljudima ne može vjerovati i da su nemoralni i neodgovorni), (b) *snaga volje i racionalnost nasuprot eksternalnoj kontroli i iracionalnosti* ili stupanj uvjerenja da ljudi imaju kontrolu nad vlastitim životom i da razumiju motive u temelju vlastitoga ponašanja, (c) *altruizam nasuprot sebičnosti* ili stupanj uvjerenja da su ljudi u osnovi nesebični i iskreno zainteresirani za druge (prije nego li sebični i nezainteresirani za druge), (d) *nezavisnost nasuprot konformiranju grupnim pritiscima* ili stupanj u kojem osoba vjeruje da pojedinac može zadržati vlastita uvjerenja unatoč pritiscima da se konformira, što mu nameće grupa, društvo u cjelini ili neka autoritativna figura, (e) *složenost nasuprot jednostavnosti* ili stupanj uvjerenja da su ljudi složeni i da ih je teško razumjeti (nasuprot uvjerenju da su jednostavni i da ih je lako shvatiti), (f) *sličnost nasuprot različitosti* ili stupanj uvjerenja koliko se ljudi međusobno razlikuju u svojoj osnovnoj prirodi.

Kako bi operacionalizirao šest opisanih dimenzija Wrightsman je konstruirao Skalu filozofija o ljudskoj prirodi (*Philosophies of Human Nature Scale*, PHN), koja je u svom prvom obliku sadržavala 120 čestica (po 20 za svaku dimenziju). Rezultati analiza faktorske strukture skale primijenjene na uzorcima studentske populacije nisu, međutim, odgovarali predloženoj 6-dimenzionalnoj strukturi vjerovanja o ljudskoj prirodi (Nottingham, Gorsuch i Wrightsman, 1970; Wrightsman, 1991). Međutim, dva su se faktora konzistentno pojavljivala u ovim analizama. Jedan su od njih definirale tvrdnje koje odražavaju osnovno uvjerenje da se većini ljudi može vjerovati i da je većina ljudi moralna, odgovorna, altruistična i iskreno zainteresirana za druge. Ovaj faktor je nazvan "vjerovanje da su ljudi u osnovi dobri" ili "povjerenje". Drugi faktor definiraju tvrdnje koje odražavaju kritički odnos prema ljudskoj prirodi i prikazuju ljude kao licemjerne, sebične i prijetvorne. Ukratko, one odražavaju cinična vjerovanja o ljudima, pa je ovaj faktor nazvan "cinizam". Na osnovi ovih rezultata Wrightsman (1991) je predložio kraću verziju PHN-skale sastavljenu od 20 čestica koje se odnose na dimenzije

povjerenja (10 čestica) i *cinizma* (10 čestica). Dosadašnja su istraživanja pokazala da su ove dvije dimenzije ili nisko negativno povezane ili da ne koreliraju značajno (Ćubela Adorić, Ivanov i Tucak, 2005a; Ćubela Adorić, Ivanov, Tucak, Poljšak Škraban i Žorga, 2005b; Wrightsman, 1991). To implicira da su povjerenje u ljude i cinizam dvije relativno nezavisne dimenzije, tj. da se pojedinac može složiti da je većina ljudi u osnovi dobra, a ipak gajiti cinična vjerovanja o ljudima.

Dosadašnja su istraživanja provedena na različitim uzorcima studenata i nereprezentativnim uzorcima odraslih pokazala da žene imaju pozitivnija vjerovanja o ljudskoj prirodi nego muškarci (tj. veće povjerenje i/ili niži cinizam) (Cox, 1972; Weller i Benozio, 1987; Wrightsman, 1991). To se objašnjava razlikama u procesu socijalizacije kroz koji žene uče da budu osjetljive za potrebe drugih, usmjerene na druge, te da o drugima pretpostavljaju najbolje. U istraživanjima na dobnog heterogenim skupinama odraslih iz različitih dijelova Hrvatske i Slovenije žene su također postizale značajno više rezultate na subskali povjerenja, dok na podskali cinizma nije bilo značajne spolne razlike (Ćubela Adorić i sur., 2005a; Ćubela Adorić i sur., 2005b). U pogledu dobnih razlika u povjerenju i cinizmu, Wrightsman (1992) izvješćuje o rezultatima nekoliko studija provedenih 60-ih godina 20. stoljeća u kojima su uspoređivani rezultati nereprezentativnih uzoraka odraslih s rezultatima studenata. Te su studije pokazale da mlađi (studenti) imaju negativnija vjerovanja o ljudskoj prirodi u odnosu na starije (odrasle). Istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da je dobiveni obrazac razlika u povjerenju i cinizmu između skupina studenata i odraslih u skladu s nalazima stranih studija o općenito nepovoljnijim vjerovanjima o ljudima kod mlađih generacija, iako spolne razlike u odnosu dobi s povjerenjem i cinizmom, utvrđene u detaljnijim analizama u uzorcima odraslih, upućuju na određena ograničenja pojednostavljenoga shvaćanja ovih nalaza (Ćubela Adorić i Tucak, 2006).

Wrightsman (1992) navodi da su ranija istraživanja odnosa vjerovanja o ljudskoj prirodi s različitim konstruktima s područja ličnosti i interpersonalnih odnosa pokazala da su ova vjerovanja značajno povezana s interpersonalnim povjerenjem, vjerom u ljude, makijavelizmom i s lokusom kontrole na očekivani način, dok, s druge strane, nisu značajno povezana s autoritarnošću i s tendencijom samootkrivanja. Riječ je o istraživanjima iz 1960-ih godina, dok se u recentnim istraživanjima povezanosti cinizma i povjerenja s nekim drugim konstruktima u dobnog heterogenim uzorcima odraslih iz hrvatske i slovenske populacije pokazalo da povjerenje pozitivno, a cinizam negativno korelira s mjerama generativnosti, tj. brige za dobrobit mlađih generacija (McAdams i de St. Aubin, 1992), te da je cinizam negativno, a povjerenje pozitivno povezano s osjećajem koherentnosti (Ćubela Adorić i sur., 2005a; Ćubela Adorić i sur., 2005b; Tucak, Ćubela Adorić, Ivanov, Poljšak Škraban i Žorga, 2005).

Međutim, prema našim saznanjima odnos vjerovanja o ljudskoj prirodi i konstrukata kao što su usamljenost, samoća i zadovoljstvo socijalnim odnosima do sada nije istraživano. Ova činjenica iznenađuje zato što bi se moglo pretpostaviti da

bi pozitivna i negativna vjerovanja o ljudima mogla na različit način biti povezana s navedenim konstruktima (detaljnije o ovim pretpostavkama u daljnjem tekstu). Ranije je rečeno da su vjerovanja o ljudskoj prirodi prilično stabilan skup socijalnih shema koje koristimo kako bismo objasnili i razumjeli socijalni svijet. Može se pretpostaviti da potreba za formiranjem i održavanjem socijalnih kontakata, iako univerzalna, ne mora biti jednako izražena u osoba koje imaju različit pogled na ljudsku prirodu.

U literaturi se može naići na brojne rasprave o važnosti podržavajućih i bliskih odnosa s drugima i njihovom blagotvornom utjecaju na psihološku dobrobit pojedinca. Još je Bowlby (1973) u svojoj teoriji privrženosti isticao važnost zadovoljavajućih ranih interakcija majka–dijete kao osnove razvoja sigurne privrženosti na kojoj će se graditi odnosi privrženosti s drugim osobama u kasnijoj dobi. Deci i Ryan (1985), primjerice, u svojoj teoriji samoodređenja (*eng. Self-Determination Theory-SDT*) navode potrebu za povezanošću s drugima kao jednu od tri temeljne psihološke potrebe neophodne za psihološku dobrobit pojedinaca. Kada se govori o odnosima s drugima i njihovom značaju za pojedinca, neizbježno je spomenuti konstrukte poput usamljenosti i samoće. Iako se u svakodnevnom govoru i u pisanim tekstovima ovi pojmovi ponekad zamjenjuju, potrebno ih je razlikovati (Lacković-Grgin, 2008 te Lacković-Grgin, Penezić i Sorić, 1998a). Usamljenost je subjektivno, neugodno i emocionalno uznemirujuće iskustvo koje se javlja kao odgovor na diskrepanciju između željene i ostvarene razine socijalnog kontakta (Peplau i Perlman, 1982). Općenito je utvrđeno da su usamljene osobe cinične, pesimistične, sniženoga samopoštovanja, samokritične, da su pretjerano zaokupljene same sobom i vlastitim komunikacijskim vještinama u socijalnim situacijama, a nedovoljno usmjerene na druge, te da teško nalaze smisao i zadovoljstvo u životu (Davis, Hanson, Edson i Ziegler, 1992; Green i Wildermuth, 1993; Iveson-Iveson, 1985; Lacković-Grgin i sur., 1998a; Penezić, 2000; Peplau i Perlman, 1982; Wittenberg i Reis, 1986). Istraživanja u različitim dobnim skupinama suglasno pokazuju da usamljene osobe sebe procjenjuju kao manje socijalno kompetentne, da su u socijalnim situacijama anksiozne te da nemaju adekvatne socijalne vještine za uspostavljanje i održavanje zadovoljavajućih socijalnih odnosa (Lacković-Grgin, 2008; Peplau i Perlman, 1982; Segrin i Kinney, 1995). Usamljene osobe zbog povećane anksioznosti razvijaju pesimistična i negativna očekivanja u socijalnim situacijama. Karakterizira ih strah od kritiziranja i neprihvatanja od strane drugih, te nemaju povjerenja u druge. Nadalje, zbog neadekvatnih su socijalnih vještina usamljene osobe slabije prihvaćene ili odbačene od strane drugih (Nurmi, Toivonen, Salmela-Aro i Eronen, 1996; Segrin i Kinney, 1995). Negativne reakcije drugih dovode do negativnoga procjenjivanja socijalne okoline, što nadalje otežava uspostavljanje i održavanje zadovoljavajućih odnosa. Na ovaj se način stvara začarani krug usamljenosti u kojem svi navedeni faktori jedni drugima postaju i uzrok i posljedica (Brehm 1992). Drugi autori, poput Stokesa (1987), ističu da je usamljenost primarno posljedica osobnih karakteristika. U tom kontekstu autor ističe važnost negativnoga afektiviteta koji se formirao

tijekom razvoja kao posljedica negativnih ranih iskustava, temeljnoga nepovjerenja o kojem govori Erikson, odnosno kao posljedica razvoja nesigurne privrženosti.

Tragom do sada iznesenih nalaza i promišljanja, a u kontekstu našega istraživanja, moglo bi se pretpostaviti da će se osobe koje imaju negativnija vjerovanja o ljudskoj prirodi (manje povjerenje u ljude i/ili izraženija cinična vjerovanja o ljudima) osjećati usamljenije i biti manje zadovoljne odnosima koje ostvaruju s drugim ljudima u usporedbi s onima koje imaju općenito pozitivnija vjerovanja o ljudskoj prirodi. Može se očekivati da će osobe koje imaju pozitivniju sliku o ljudskoj prirodi imati i pozitivnija očekivanja od drugih u socijalnim situacijama te da će se stoga lakše upuštati u socijalne odnose. Zato bi se osobe s pozitivnijim vjerovanjima o ljudskoj prirodi trebale osjećati manje usamljeno i biti zadovoljnije svojim socijalnim odnosima.

Samoća je konstrukt samo naizgled sličan usamljenosti. Za razliku od usamljenosti, samoća ne bi trebala imati negativnu konotaciju jer se odnosi na želju osobe da bude sama, pri čemu ne doživljava neugodne nego ugodne emocije. To je "stanje u kojem živimo i djelujemo sami bez osjećaja izolacije ili usamljenosti" (Lacković-Grgin, 2008, str. 15). Da bi se ipak u potpunosti izbjegla negativna konotacija pojma "samoća" i naglasilo da je riječ o željenom i prihvaćenom stanju, nekad se u tekstovima koristi termin "preferirana samoća" ili "preferencija samoće". Iako samoća može biti odgovor na usamljenost, pa čak i način nadvladavanja usamljenosti, Rokach (1990) smatra da je samoća relaksirajuća, smirujuća i namjerna. Marcoen i Goossens (1993) govore o samoći kao o želji za povlačenjem od interakcija s drugima u svrhu uključivanja u aktivnosti intrinzične prirode. Vrijeme koje provedemo vlastitim izborom odvojeni od drugih potrebno je za filozofsku refleksiju, za vijećanje sa samim sobom ili za kreativne aktivnosti, hobije i sl. U literaturi se spominje i adaptivna funkcija samoće u stresnim životnim situacijama kada ona djeluje kao odbojnik stresa koji može olakšati psihički oporavak i prilagodbu (Larson i Lee, 1996; Storr, 1988).

Imajući u vidu definiciju samoće od koje smo pošli, njezina obilježja i funkcije, moglo bi se pretpostaviti da, za razliku od pretpostavljenoga utjecaja na usamljenost i zadovoljstvo socijalnim odnosima, povjerenje i cinizam kao bazična vjerovanja o ljudskoj prirodi ne bi trebala imati neposrednih implikacija po preferenciju samoće.

U kontekstu svega do sada navedenoga, glavni je cilj ovoga istraživanja bio ispitati odnos pozitivnih i negativnih vjerovanja o ljudskoj prirodi, tj. povjerenja u ljude i ciničnih vjerovanja o ljudima, s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima u odrasloj dobi. S obzirom na nedostatna istraživanja ovih konstrukata u osoba odrasle dobi odlučili smo ispitati njihove odnose upravo u uzorcima odraslih osoba. Dodatni su istraživački problemi bili ispitati odnose između usamljenosti, preferirane samoće i zadovoljstva socijalnim odnosima i provjeriti postoje li spolne i dobne razlike u svim ispitanim konstruktima.

METODA

Sudionici

Ispitivanje je provedeno na prigodnom uzorku od 300 osoba odrasle dobi, od kojih 150 muškaraca. Riječ je o dobno heterogenom uzorku odraslih iz različitih dijelova Hrvatske (M = 50.5 godina, raspon dobi: 25–75, SD = 14.6). Nastojalo se formirati uzorak u kojem bi različite dobne podskupine odraslih bile otprilike podjednako zastupljene (npr. od 25 do 35 godina, od 35 do 45 godina itd.), te da u svakoj dobnoj podskupini uzorka budu zahvaćene osobe heterogenih sociodemografskih obilježja. U uzorku je bilo 55% zaposlenih, 16% nezaposlenih i 29% umirovljenih osoba. Broj završenih godina školovanja sudionika ovoga istraživanja iznosio je od 8 do 23 godine, dok je prosječan broj godina školovanja iznosio 12.5 (SD = 2.8). Većina je sudionika živjela u bračnoj zajednici (77%), te je imala djecu (83%); 10% uzorka činili su samci, 6% udovci, 4% oni koji kohabitiraju, a 3% uzorka činile su razvedene osobe.

Instrumenti

U istraživanju je korišten upitnik koji je, uz uvodni obrazac sa sociodemografskim podacima, uključivao veći broj skala, od kojih će za potrebe ovoga rada biti analizirani podaci prikupljeni pomoću sljedećih skala:

Skala cinizma i povjerenja (CIP, Čubela Adorić i Tucak, 2006) nastala je adaptacijom *Skale filozofija o ljudskoj prirodi* (PHN, Wrightsman, 1991). Sastoji se od 20 tvrdnji, od kojih se polovica odnosi na faktor povjerenja ili vjerovanje da je većina ljudi u osnovi dobra (npr. "Prosječna osoba je iskreno zainteresirana za probleme drugih ljudi"). Ostalih 10 tvrdnji mjeri cinična vjerovanja o ljudima, tj. vjerovanje da su ljudi uglavnom licemjerni, sebični i prijetvorni (npr. "Većina ljudi bi lagala ako bi od toga imala koristi"). Ispitanik izražava stupanj svoga (ne)slaganja sa svakom tvrdnjom na skali Likertova tipa od šest stupnjeva, od "-3" (uopće se ne slažem) do "+3" (u potpunosti se slažem). Ukupan rezultat ispitanika izračunava se kao prosjek njegovih procjena na pojedinim tvrdnjama, tako da su mogući rasponi ukupnih rezultata na ovim podskalama između -3 i +3. Taj je standardni postupak izračunavanja korišten i u ovom radu jer transformacije na skalu bez negativnih vrijednosti (tj. od 1 do 6 ili od 0 do 5) ne mijenjaju bitno dobivene rezultate i, što je još važnije, ne eliminiraju glavni izvor potencijalnih problema u vezi s korištenjem skale procjene s prisilnim izborom: nepostojanje odgovora koji predstavlja umjereni ili srednji stupanj slaganja s danom tvrdnjom. To je važan metodološki problem, ali ne i jedina dvojba glede izbora skale procjene koja se može javiti kada se predmet mjerenja (u ovom slučaju vjerovanja o ljudskoj prirodi) pokušava dekontekstualizirati uporabom niza više-manje općenitih tvrdnji. Naime, pod tim uvjetima može se očekivati tendencija češćega biranja srednje (u ovom slučaju eventualno "nulte") točke na skali procjene s tradicionalnim

formatom ne samo zbog stvarno srednjega stupnja slaganja (ili neutralnosti), nego i zbog veće *neodlučnosti* (Kulas i Stachowski, 2009). Ako se povećanje kontekstualne specifičnosti tvrdnji iz nekog razloga ne smatra prihvatljivim rješenjem, oblik prisilnoga izbora omogućuje izbjegavanje takve sklonosti neodlučnom opredjeljivanju. No, ostaje problem neekvidistantnosti skale i nemogućnosti izražavanja stvarno valjane srednje procjene.

Rezultati analize na zajedničke faktore i u ovom su uzorku potvrdili očekivanu dvofaktorsku strukturu CIP-skale. Ovo istraživanje, kao i ranije citirana, pokazuje da dvije podskale imaju zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije, iako je ona i u ovom istraživanju bila manja za podskalu cinizma. Koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa podskale povjerenja iznosio je .81, a podskale cinizma .74.

Kratka verzija UCLA-skale usamljenosti (Allen i Oshagan, 1995; Lacković-Grgin, Penezić i Nekić, 2002) ispituje globalnu usamljenost shvaćenu kao neugodno emocionalno i motivacijsko stanje koje je uzrokovano nemogućnošću zadovoljenja potrebe za intimnošću, ljubavi i pripadanjem. Skala uključuje sedam čestica (npr. "Nedostaje mi društvo"). Ispitanici odgovore daju na skali Likertova tipa od pet stupnjeva. Ukupni se rezultat formira kao prosječna vrijednost procjena na pojedinim česticama, tako da se teoretski raspon rezultata kreće od 1 do 5. Istraživanja na stranim uzorcima pokazuju da je skala jednodimenzionalna i invarijantna s obzirom na različita obilježja ispitanika (po dobi, spolu, rasi, naobrazbi, ekonomskom statusu), a i u našim uzorcima potvrđena je njezina jednofaktorska struktura i visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije, od .83 do .85 (Lacković-Grgin i sur., 2002).

U ovom je istraživanju skala pokazala jednofaktorsku strukturu, a koeficijent pouzdanosti Cronbach alfa skale iznosio je .85.

Adaptirana skala preferirane samoće (Lacković-Grgin i Nekić, 2002) ispituje samoću definiranu kao želju osobe da bude sama pri čemu ne doživljava neugodne nego ugodne emocije. Sastoji se od sedam čestica (npr. "Volim društvo samoga sebe"), a odgovara se na skali Likertova tipa od pet stupnjeva. Ukupan je rezultat prosjek procjena na pojedinim česticama skale, pa se mogući raspon rezultata kreće od 1 do 5. Skala je nastala kao kompilacija čestica podskale Ugodnost samoće (*Comfort for Solitude*) koja je dobivena faktorskom analizom Upitnika osobnih stavova (*Personal Attitude Survey*) (Sumerlin i Bundrick, 1996) i jedne čestice iz Burgerove skale preferirane samoće (Burger, 1995). Ranijim primjenama ove adaptirane skale na našim uzorcima studenata, mlađih odraslih i starijih osoba dobivene su jednofaktorske strukture skale, a pouzdanost skale je iznosila od .74 do .79 (Lacković-Grgin i Nekić, 2002).

U ovom je istraživanju eksploratornom faktorskom analizom pod modelom zajedničkih faktora dobivena dvofaktorska struktura skale. Međutim, kako su se faktori razdvojili isključivo po smjeru čestica, pri čemu je jednim faktorom bilo zasićeno pet pozitivno formuliranih čestica, a drugim samo dvije negativno formulirane čestice, odlučeno je, kao i u ranijim citiranim istraživanjima na našim

uzorcima, da se skala tretira kao jednodimenzionalna. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije cjelovite skale iznosila je .75.

Zadovoljstvo socijalnim odnosima ispitano je pomoću jedne tvrdnje ("Koliko ste općenito zadovoljni odnosima koje ostvarujete s drugim ljudima?"). Odgovor na nju sudionici su davali na skali od pet stupnjeva, od 1 – potpuno sam nezadovoljan, do 5 – potpuno sam zadovoljan.

Postupak

Istraživanje je provedeno u različitim dijelovima Hrvatske, uključujući Dalmaciju, Zagreb s okolicom, sjevernu Hrvatsku, Slavoniju, Istru i Primorsko-goransku županiju. Uvježbani su ispitivači obilazili domove ili radna mjesta sudionika, provodeći individualno ispitivanje uz korištenje upitnika, koji je, između ostaloga, uključivao pitanja o sociodemografskim podacima i prethodno opisane skale. Kako se nastojao formirati uzorak od oko 300 odraslih osoba u dobi od 25 do 75 godina u kojem bi različite dobne podskupine odraslih bile otprilike podjednako zastupljene, svaki je ispitivač dobio zadatak da regrutira određeni broj sudionika muškoga, odnosno ženskoga spola u pojedinim dobnim podskupinama (npr. od 25 do 35, od 35 do 45 godina, itd.). Iako je uzorak prigodan, nastojalo se da u njemu bude zastupljeno stanovništvo iz različitih dijelova Hrvatske, heterogenih sociodemografskih obilježja.

REZULTATI

Osnovni deskriptivni podaci ispitivanih varijabli i povezanost bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima

U Tablici 1. prikazani su osnovni deskriptivni podaci ispitivanih varijabli.

Tablica 1. Prosječne vrijednosti, standardne devijacije i rasponi rezultata ispitivanih varijabli

VARIJABLA	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Najmanji rezultat	Najveći rezultat
Povjerenje	0.64	0.99	- 3.00	2.80
Cinizam	0.76	0.90	- 1.80	2.70
Usamljenost	2.06	0.82	1.00	4.85
Preferirana samoća	2.56	0.76	1.00	4.86
Zadovoljstvo soc. odnosima	3.96	0.69	1.00	5.00

Iz Tablice 1. se vidi da su sudionici ovoga istraživanja izrazili u prosjeku blago slaganje s tvrdnjama podskale povjerenja, kao i s tvrdnjama podskale cinizma, na kojima je mogući raspon rezultata od "-3" do "+3". To sugerira da je vjerojatno riječ o dvije različite dimenzije vjerovanja o ljudskoj prirodi. Međutim, ovdje ponovno treba naglasiti da skala od šest stupnjeva na kojoj su ispitanici procjenjivali slaganje s tvrdnjama CIP-skale nema neutralne točke. Stoga ostaje otvoreno pitanje koliko su razmaci među pojedinim stupnjevima procjene ekvidistantni, te koje je pravo značenje dobivenih aritmetičkih sredina. Međutim, kako je Wrightsman (1991, 1992) na isti način izračunavao prosječan rezultat na podskalama povjerenja i cinizma, i ovdje je prosjek rezultata na ovim podskalama računat na isti način. Objašnjenja dobivenih prosječnih vrijednosti također su u skladu s objašnjenjima prosječnih vrijednosti dobivenih u ranijim primjenama podskala povjerenja i cinizma (Čubela Adorić i Tucak, 2006; Wrightsman, 1991, 1992).

Ako kao teoretski prosjek rezultata na skalama koje ispituju usamljenost i preferiranu samoću, kao i na čestici koja ispituje zadovoljstvo socijalnim odnosima, uzmemo vrijednost "3", s obzirom da je mogući raspon rezultata na njima od "1" do "5", onda se iz priložene tablice vidi da sudionici ovoga istraživanja generalno izvješćuju o ispodprosječnoj usamljenosti i preferenciji samoće, te da su uglavnom zadovoljni odnosima koje ostvaruju s drugima. Pritom su distribucije rezultata na skalama usamljenosti i preferirane samoće pomaknute prema nižim, a na tvrdnji koja ispituje zadovoljstvo socijalnim odnosima prema višim vrijednostima.

Tablica 2. Povezanosti ispitivanih varijabli

	1.	2.	3.	4.	5.
1. Dob					
2. Povjerenje	.28**				
3. Cinizam	-.04	-.29**			
4. Usamljenost	.11	-.06	.26**		
5. Preferirana samoća	-.03	-.09	.01	.29**	
6. Zadovoljstvo soc. odnosima	-.06	.17**	-.25**	-.43**	-.21**

**p < .01

Kako bi se odgovorilo na glavni problem ovoga istraživanja, tj. ispitalo odnos povjerenja i cinizma s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima, izračunate su korelacije ispitivanih varijabli (Tablica 2.). Za razliku od ranijih istraživanja na našim uzorcima (Čubela Adorić i sur., 2005a; Čubela Adorić i sur., 2005b), u ovome su istraživanju povjerenje u ljude i cinična vjerovanja o ljudima bili značajno, iako relativno nisko, povezani. S porastom pozitivnih opadala su nepovoljna vjerovanja o ljudskoj prirodi, što ne govori u

prilog ranijoj pretpostavci da su povjerenje i cinizam dvije potpuno nezavisne dimenzije.

U skladu s očekivanjima, *povjerenje u ljude* nije značajno koreliralo s preferiranom samoćom. Suprotno očekivanjima, nije značajno koreliralo niti s usamljenošću. S druge strane, kao što je i očekivano, povjerenje u ljude bilo je značajno pozitivno povezano sa zadovoljstvom socijalnim odnosima. *Cinična vjerovanja* o ljudima su, sukladno očekivanjima, značajno pozitivno korelirala s usamljenošću, a negativno sa zadovoljstvom socijalnim odnosima, dok s preferiranom samoćom nisu bila značajno povezana. Dakle, rezultati pokazuju da dok niti pozitivna niti negativna bazična vjerovanja o ljudskoj prirodi nemaju neposrednih implikacija po preferiranu samoću, samo su negativna takva vjerovanja u značajnoj vezi s iskustvom usamljenosti.

Odnos usamljenosti, preferirane samoće i zadovoljstva socijalnim odnosima

Iako su samoća i usamljenost sadržajno različiti konstrukti, u ovom su istraživanju, kao i u nekim ranijima (Cramer i Lake, 1998; Lacković-Grgin i sur., 1998a), bile značajno pozitivno povezane. Što se osjećaju usamljenijima, pojedinci i više preferiraju samoću, ili s većom preferencijom samoće raste i osjećaj usamljenosti. Kako je riječ o korelacijskim podacima, o smjeru utjecaja među varijablama može se samo nagađati. Nadalje, pokazalo se da usamljenost negativno korelira sa zadovoljstvom socijalnim odnosima, kao i preferirana samoća. Međutim, kada se kontrolira usamljenost, korelacija zadovoljstva socijalnim odnosima i preferirane samoće više nije značajna ($r = -.10$, $p > .05$), što ukazuje na medijatorsku ulogu usamljenosti u vezi zadovoljstva odnosima i preferencije samoće. Ova medijatorska uloga potvrđena je i zadovoljavanjem četiri uvjeta koje navode Baron i Kenny (1986), nužnima da bi se moglo zaključiti o medijatorskoj ulozi određene varijable. Prvi je uvjet da nezavisna varijabla mora biti značajan prediktor medijator varijable; prema drugom uvjetu nezavisna varijabla mora značajno pridonositi objašnjenju varijance zavisne varijable; treći je uvjet da medijator varijabla mora značajno pridonositi objašnjenju zavisne varijable; četvrti se uvjet odnosi na to da se nakon kontrole doprinosa medijatora zavisnoj varijabli, povezanost nezavisne i zavisne varijable mora značajno smanjiti, ili biti neznajna (najjači dokaz medijatorske uloge). Znači, utjecaj nezavisne na zavisnu varijablu mora biti manji nego što je bio u drugom koraku postupka provjere medijatorske uloge određene varijable. Ovaj je postupak provjere medijatorske uloge usamljenosti u vezi zadovoljstva odnosima i preferirane samoće proveden izračunavanjem nekoliko regresijskih jednadžbi prikazanih u Tablici 3.

Tablica 3. Testiranje medijatorske uloge usamljenosti u odnosu zadovoljstva socijalnim odnosima i preferencije samoće

Uvjet	Kriterij	Prediktor	Beta	R	R ²
1	Usamljenost	Zadovoljstvo odnosima	-.43***	.43***	.18
2	Preferirana samoća	Zadovoljstvo odnosima	-.21***	.21***	.04
3	Preferirana samoća	Usamljenost	.29***	.29***	.08
4	Preferirana samoća	1. korak: Usamljenost	.29***	.29***	.09
		2. korak: Zadovoljstvo odnosima	-.10	.30***	$\Delta R^2 = .01$

***p < .001

Iz vrijednosti prikazanih u Tablici 3. vidi se da su zadovoljeni svi uvjeti, kako ih definiraju Baron i Kenny (1986), potrebni da bi se moglo zaključiti da usamljenost ima medijatorsku ulogu u odnosu zadovoljstva socijalnim odnosima i preferirane samoće. Naime, uz zadovoljena prva tri uvjeta, u provjeri se četvrtoga uvjeta pomoću hijerarhijske regresijske analize, pokazalo da, nakon kontrole doprinosa usamljenosti objašnjenju varijance preferirane samoće, zadovoljstvo odnosima više nema značajan doprinos objašnjenju preferirane samoće i dodatno ne povećava značajno postotak objašnjene varijance ove kriterijske varijable.

Dobne i spolne razlike u ispitivanim varijablama

Kako bi se odgovorilo na zadnji problem ovoga istraživanja, tj. kako bi se ispitalo utječu li dob i spol ispitanika na bazična vjerovanja o ljudima, usamljenost, preferiranu samoću i zadovoljstvo socijalnim odnosima, provedene su dvosmjerne analize varijance sa spolom (muškarci – žene) i dobi (mlađi – srednji – stariji odrasli) kao nezavisnim varijablama i njihovim interakcijskim efektom, te relevantnim konstruktima kao zavisnim varijablama. Rezultati ovih analiza prikazani su u Tablici 4. Muškaraca i žena je u uzorku bilo podjednako, po 150. Za potrebe ispitivanja dobnih razlika uzorak kontinuiran s obzirom na dob podijeljen je u tri dobne podskupine, mlađu, srednju i stariju. Skupinu mlađe odrasle dobi činili su ispitanici u dobi od 25 do 40 godina (N = 90), skupinu srednje odrasle dobi oni u dobi od 41 do 60 godina (N = 120), a skupinu starije odrasle dobi činili su ispitanici stariji od 60 godina (N = 90). Iako nema konsenzusa o kronološkim granicama odrasle dobi i njenih pojedinih perioda, čemu pridonose promjenjivi biološki, društveni i povijesni čimbenici, kao i interindividualne razlike u istoj dobnoj skupini u uspješnosti svladavanja razvojnih zadataka, u većini se recentnih udžbenika iz područja razvojne psihologije navode slična kronološka određenja razdoblja mlađe, srednje i starije odrasle dobi, kao i ona koja su korištena u ovom istraživanju za potrebe ispitivanja dobnih efekata (Schaie i Willis, 2001). Zamjetno je da je u podskupini srednje odrasle dobi bilo više ispitanika nego u druge dvije podskupine. Razlog tome je što je i period srednje odrasle dobi najduži period

odrasle dobi koji obuhvaća veći dobní raspon negoli razdoblja mlade i starije odrasle dobi.

Tablica 4. Aritmetičke sredine, glavni i interakcijski efekti dvosmjernih ANOVA (spol x dob) za povjerenje, cinizam, usamljenost, preferiranu samoću i zadovoljstvo socijalnim odnosima

	Spol		Dob			ANOVA		
	muškarci	žene	mlađi (1)	sredovječni (2)	stariji (3)	Spol F _{1,294}	Dob F _{2,294}	Spol x dob F _{2,294}
Povjerenje	0.57	0.70	0.25 ₂₃	0.72 ₁	0.91 ₁	1.29	11.45*	2.52
Cinizam	0.84	0.68	0.87	0.69	0.75	1.65	1.04	1.24
Usamljenost	2.02	2.10	1.93	2.10	2.14	0.73	1.62	0.37
Preferirana samoća	2.49	2.62	2.57	2.57	2.52	3.20	0.16	4.54*
Zadovoljstvo soc. odnosima	3.98	3.94	3.96	4.05	3.85	0.21	2.02	0.04

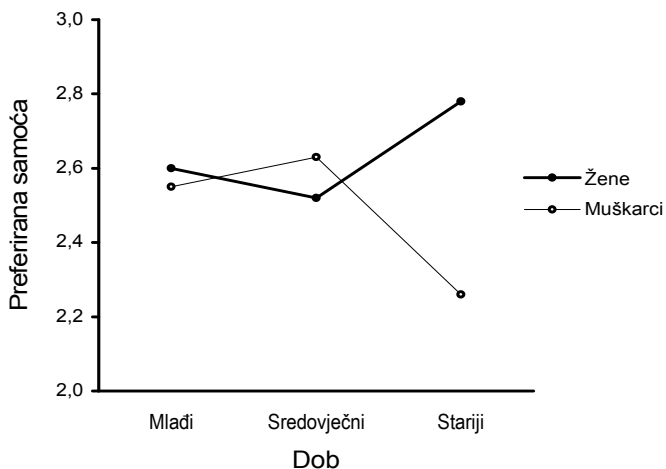
*p < .05

Brojevi uz aritmetičke sredine označavaju značajne razlike među dobnim skupinama (Student-Newman-Keulsov test)

Dvosmjernim je analizama varijance utvrđen značajan efekt dobi na rezultate postignute na skali *povjerenja u ljude*. Post hoc analize uz korištenje Student-Newman-Keulsova testa su pokazale postojanje značajnih razlika u rezultatima na skali povjerenja među skupinama mlade i srednje, te među skupinama mlade i starije odrasle dobi. U obje su usporedbe mlađi odrasli postigli značajno niže rezultate na ovoj skali u odnosu na dvije starije dobne skupine. Sukladno ovome, korelacijske su analize pokazale značajnu pozitivnu povezanost povjerenja u ljude s dobi (.28). U ranijim su istraživanjima uspoređivana vjerovanja o ljudskoj prirodi samo između skupina studenata i odraslih. Ona su također pokazala općenito negativnija vjerovanja o ljudima u mlađih skupina (studenata) u odnosu na starije (odrasle) (Ćubela Adorić i sur., 2005a; Wrightsman, 1992). Utjecaj spola, kao i utjecaj interakcije dobi i spola na povjerenje u ljude nije bio značajan.

Nadalje, dvosmjerne analize varijance pokazale su da dob i spol sami po sebi nemaju značajan efekt na rezultate postignute na skali *preferirane samoće*, ali je njihov interakcijski efekt značajan (Slika 1.). Post hoc analize ovoga interakcijskog efekta pomoću Student-Newman-Keulsova testa su pokazale značajnu spolnu razliku u skupini starije odrasle dobi (stariji od 60 godina). Starije su žene (2.78, N = 45) više preferirale samoću u odnosu na starije muškarce (2.26, N = 45).

Slika 1. Razlike u preferiranoj samoći s obzirom na spol i dob ispitanika: prikaz interakcijskoga efekta

U svim su ostalim slučajevima rezultati dvosmjernih analiza varijance pokazali da spol i dob nemaju značajan glavni efekt, kao ni značajan interakcijski efekt na ispitivane varijable. Također, niti korelacije dobi s ciničnim vjerovanjima o ljudima, s usamljenošću, preferiranom samoćom i sa zadovoljstvom socijalnim odnosima nisu bile značajne.

RASPRAVA

Na prigodnom je uzorku od 300 odraslih osoba provedeno istraživanje s osnovnim ciljem utvrđivanja odnosa bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi i nekih konstrukata povezanih s interpersonalnim odnosima, tj. usamljenosti, preferirane samoće i zadovoljstva socijalnim odnosima. Pretpostavljeno je da će nepovoljnija slika o ljudskoj prirodi (manje povjerenje u ljude i/ili izraženija cinična vjerovanja o ljudima) biti povezana s većom usamljenošću i manjim zadovoljstvom socijalnim odnosima. Točnije, pretpostavljeno je da će osobe čija su bazična vjerovanja o ljudskoj prirodi primarno negativna i cinična očekivati negativne reakcije od drugih u socijalnim situacijama, te stoga izbjegavati socijalne kontakte i zato se osjećati usamljenijima i manje zadovoljnima odnosima koje ostvaruju s drugima. S druge strane, očekivano je da će osobe koje imaju pozitivnija vjerovanja o ljudskoj prirodi imati pozitivna očekivanja od drugih u interpersonalnim odnosima te da će zato u njih lakše ulaziti. Kao posljedica toga, pretpostavljeno je da će povoljnija slika o ljudskoj prirodi biti povezana s manjom usamljenošću i s većim zadovoljstvom socijalnim odnosima.

Za razliku od usamljenosti koja je neželjeno i izrazito neugodno iskustvo, u samoći, ako je željena i odabrana, osoba ne doživljava neugodne emocije. U željenoj samoći osoba se relaksira, smiruje, susreće sa samom sobom, bavi aktivnostima koje ju vesele ili se oporavlja od stresova svakodnevnog života (Larson i Lee, 1996; Marcoen i Goossens, 1993; Rokach, 1990; Storr, 1988). Ovako opisana preferirana samoća ne bi trebala predstavljati bijeg od drugih ili biti posljedica razočaranja ljudskom prirodom i socijalnim odnosima. "Željenu samoću valja razlikovati od izolacije kojom osoba namjerno izbjegava ljude i/ili institucije društva. Smisao željene samoće nije izolacija od drugih jer ta samoća pomaže osobi postati dublje povezanom s drugima" (Lacković-Grgin, 2008, str. 16), kao i sa samom sobom. Stoga smo pretpostavili da, za razliku od pretpostavljenoga utjecaja na usamljenost i zadovoljstvo socijalnim odnosima, bazična vjerovanja o ljudskoj prirodi ne bi trebala biti neposredno povezana s ovako definiranom preferiranom samoćom.

Istraživačke su hipoteze djelomično potvrđene. Prije objašnjenja rezultata koji daju odgovor na ove hipoteze treba reći da se u ovom, za razliku od ranijih istraživanja na našim uzorcima (Čubela Adorić i Tucak, 2006), pokazalo da su povjerenje u ljude i cinična vjerovanja o ljudima značajno negativno povezana. S obzirom da je ta povezanost relativno niska, smatramo da je povjerenje i cinizam opravdano tretirati kao različite konstrukte, a ne kao suprotne polove iste dimenzije vjerovanja o ljudskoj prirodi. Ovo objašnjenje potvrđuju i različiti odnosi povjerenja i cinizma s nekima od ispitanih konstrukata.

Povezanost bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima

Rezultati su korelacijskih analiza pokazali da pozitivna vjerovanja o ljudima (povjerenje u ljude) ipak nisu značajno povezana s usamljenošću, iako sa zadovoljstvom socijalnim odnosima značajno koreliraju. Ova su pozitivna vjerovanja očito uže povezana s općim zadovoljstvom socijalnim odnosima nego s usamljenošću kao doživljajem koji može proizlaziti iz procjene nezadovoljstva tim odnosima. Izgleda da usamljenost bolje mogu objasniti neke druge varijable, kao što su neadekvatne socijalne vještine, negoli bazična pozitivna vjerovanja o ljudima. Naime, prema rezultatima istraživanja još iz ranih 80-ih godina prošloga stoljeća oko 42% varijance usamljenosti može se objasniti socijalnim vještinama (Lacković-Grgin, 2008).

Sukladno očekivanjima, bazična vjerovanja o ljudima, niti pozitivna niti negativna, nisu bila značajno povezana s preferiranom samoćom. Kako namjera onih koji se povlače u željenu samoću ne bi trebala biti izoliranje od drugih, tako se pokazalo da ni bazična vjerovanja o ljudima, koja bi mogla utjecati na tendenciju (ne)ostvarivanja socijalnih kontakata, na preferiranu samoću ipak ne utječu.

Potvrđena je i pretpostavka da će cinična vjerovanja o ljudima biti značajno pozitivno povezana s usamljenošću, a negativno sa zadovoljstvom socijalnim odnosima. Kao što je i pretpostavljeno, vjerojatno negativna vjerovanja o ljudskoj prirodi vode očekivanju negativnih reakcija od drugih i izbjegavanju socijalnih kontakata, što može voditi nezadovoljstvu odnosima koji se ostvaruju s drugima i osjećaju usamljenosti. Međutim, moguće je i da socijalna okolina negativno reagira na osobe koje iskazuju negativne i cinične stavove prema ljudskoj prirodi, te da ih izbjegava. To može dovesti do diskrepancije između željene i ostvarene razine socijalnih kontakata i do posljedične usamljenosti u osoba koje imaju bazično negativna vjerovanja o ljudima. Kao još jedno objašnjene utvrđene pozitivne povezanosti ciničnih vjerovanja o ljudima i usamljenosti nameće se i mogućnost da takva negativna vjerovanja o ljudima čine osobe koje ih posjeduju pretjerano opreznima i sumnjičavima u socijalnim kontaktima te da ih sprječavaju da razviju adekvatne socijalne vještine koje bi im olakšavale uspostavljanje i održavanje zadovoljavajućih interpersonalnih odnosa. Kao što je već rečeno, upravo su neadekvatne i nedovoljno razvijene socijalne vještine značajno povezane s usamljenošću (Peplau i Perlman, 1982; Segrin i Kinney, 1995). Moguću posredujuću ulogu drugih varijabli, kao što su negativna očekivanja od drugih u socijalnim situacijama, neadekvatne socijalne vještine, izbjegavanje socijalnih kontakata i dr., u odnosu bazičnih vjerovanja o ljudima i usamljenosti bilo bi korisno provjeriti u budućim istraživanjima.

Kako su podaci ovoga istraživanja korelacijske prirode, smjer se utjecaja među varijablama za koje je utvrđeno da su značajno povezane može samo pretpostaviti. Stoga bi neki mogli pretpostaviti i obrnuti smjer utjecaja, u kojem nezadovoljstvo socijalnim odnosima i doživljaj usamljenosti postaju izvor ciničnih vjerovanja o ljudima, ili, pak, cirkularan odnos ovih varijabli u kojem nastala cinična vjerovanja potkrepljuju daljnje izbjegavanje ljudi i posljedična iskustva usamljenosti, čime se stvara začarani krug. Kako se koncept bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi, kao i koncept filozofija o ljudskoj prirodi iz kojega je proizašao, odnosi na *bazična* vjerovanja koja se *rano uče, teško mijenjaju* i impliciraju određena očekivanja o vjerojatnim reakcijama drugih ljudi u različitim situacijama (Wrightsmann, 1992), ipak je logičnija pretpostavka da ova vjerovanja utječu na očekivanja od drugih u socijalnim situacijama i eventualnu usamljenost, negoli da je usamljenost u odraslih osoba izvor bazičnih vjerovanja o ljudima koja bi trebala biti oblikovana ranije u životu. Ovome u prilog idu i objašnjenja prema kojima nesigurna privrženost i temeljno nepovjerenje, kao posljedice nezadovoljenja djetetovih potreba za brigom i ljubavlju, uzrokuju hostilnost i nepovjerenje prema drugima. Takve negativne emocije i stavovi prema drugima pogoduju kasnijem razvoju usamljenosti. Kako bilo, utvrđena značajna povezanost negativnih vjerovanja o ljudima i usamljenosti ide u prilog rezultatima ranijih istraživanja koja su pokazala da su usamljene osobe cinične, da imaju negativna očekivanja u socijalnim situacijama, strah od neodobravanja i neprihvatanja od strane drugih, da nemaju povjerenja u druge i da zbog negativnih reakcija od strane drugih negativno procjenjuju svoju socijalnu

okolinu (Brehm, 1992; Green i Wildermuth, 1993; Iveson-Iveson, 1985; Wittenberg i Reis, 1986).

Odnos usamljenosti, preferirane samoće i zadovoljstva socijalnim odnosima

Iako se usamljenost i preferirana samoća smatraju odvojenim konstruktima, rezultati su ovoga istraživanja potvrdili neke ranije nalaze o pozitivnoj korelaciji između mjera ovih konstrukata (Cramer i Lake, 1998; Lacković-Grgin i sur., 1998a). Treba istaknuti da dobivena povezanost u biti nije visoka, pa se može interpretirati i kao pokazatelj *relativne* nezavisnosti usamljenosti i samoće. Međutim, barem kada je riječ o našim ispitanicima, moglo bi se zaključiti da je preferiranje samoće donekle odraz, a možda i rezultat usamljenosti. Takva je interpretacija u skladu sa zapažanjima da usamljenost može poticati ne samo traženje socijalnih kontakata, nego i povlačenje od drugih, koje može biti i produktivan način suočavanja s usamljenošću ako pojedinac pomoću efikasnih kognitivnih strategija u miru procjenjuje uzroke svoje usamljenosti i ponašanja koja je prakticirao u socijalnim odnosima (Lacković-Grgin, 2008; Peplau i Perlman, 1982; Rokach, 1990; Storr, 1988). No, preferiranje samoće može u tom slučaju biti i posljedica smanjene poticajne vrijednosti interakcija s drugima, posebice ako pojedinac nema osjećaj kontrole nad tim interakcijama (Duck, 1999), te općenito promijenjenih očekivanja glede odnosa s drugima, o čemu postoji bogata evidencija iz istraživanja različitih sociokognitivnih procesa kod usamljenosti (Cacioppo i Hawkey, 2005). Dakako, ne može se isključiti ni obrnuti smjer utjecaja, tj. da i osamljivanje vodi usamljenosti, posebice ako je, uz očekivane pozitivne ishode, povezano i s reduciranjem željene razine i/ili kvalitete socijalnih kontakata. Budući da samoća predstavlja dragovoljno povlačenje, percipirana diskrepancija između dobiti i gubitaka zbog takvoga osamljivanja može generirati tenziju, tipičnu za stanje disonance, koja se može reducirati povećanjem razine i/ili kvalitete kontakata ili, pak, revrednovanjem kvalitete mogućih interakcija za koje je pojedinac "zakinut" zbog osamljivanja. U potonjem bi se slučaju moglo očekivati da preferiranje samoće pridonosi nepovoljnijoj evaluaciji (kvalitete) odnosa s drugima srazmjerno stupnju u kojem generira osjećaj izoliranosti, odnosno usamljenosti. Određenu potporu za to pružaju i rezultati naših analiza povezanosti između mjera usamljenosti i samoće s procjenama zadovoljstva socijalnim odnosima.

Dobiveni obrazac korelacija između ovih varijabli pokazuje da su i usamljenost i preferirana samoća negativno povezane sa zadovoljstvom socijalnim odnosima. Kada je riječ o usamljenosti, takva se povezanost čini posve logičnom: usamljenije osobe su manje zadovoljne odnosima koje ostvaruju s drugima, jer ne ostvaruju onu razinu i kvalitetu kontakata kakvu žele (i obrnuto). Kada je riječ o preferiranoj samoći, međutim, relativno slabija, ali značajna negativna povezanost s procjenama zadovoljstva socijalnim odnosima sugerira da su oni koji su skloniji osamljivanju u isto vrijeme, prema vlastitoj procjeni, donekle nezadovoljniji svojim socijalnim odnosima. Također, u skladu s jednom od ranije navedenih interpretacija samoće,

može vrijediti i obrnuto: nezadovoljavajuća kvaliteta interakcija s drugima pridonosi, čini se, ovakvom, dragovoljnom socijalnom izoliranju. No, u tome, čini se, doista posreduje usamljenost: naime, kad se ona statistički kontrolira, povezanost zadovoljstva odnosima i preferirane samoće više nije značajna. Prema tome, nezadovoljstvo odnosima nije u neposrednoj vezi s preferencijom samoće, već je s njom povezano posredstvom usamljenosti. Dakle, usamljenost ima medijatorsku ulogu u odnosu zadovoljstva socijalnim odnosima i preferirane samoće. Izgleda da se osobe koje su manje zadovoljne odnosima koje ostvaruju s drugima osjećaju usamljenijima, a ta ih usamljenost potiče na povlačenje u samoću. Možda je razlog tome, kao što i neki autori sugeriraju (Lacković-Grgin, 2008; Rokach, 1990; Storr, 1988), što se u samoći mogu lakše suočiti i nadvladati svoju usamljenost.

Dobne i spolne razlike u ispitivanim varijablama

Dodatni je cilj ovoga istraživanja bio provjeriti razlikuju li se muškarci i žene te osobe u različitim periodima odrasle dobi s obzirom na ispitane konstrukte. U uzorku ovoga istraživanja nisu utvrđene spolne razlike niti u jednoj od ispitanih varijabli (povjerenje, cinizam, usamljenost, preferirana samoća i zadovoljstvo socijalnim odnosima), osim u preferiranoj samoći (ali samo u skupini starijih osoba). Rezultati drugih studija ove nalaze samo djelomično potvrđuju. Primjerice, rezultati stranih istraživanja pokazuju da žene imaju pozitivnija vjerovanja o ljudskoj prirodi nego muškarci (tj. *veće povjerenje* i/ili *niži cinizam*) (Cox, 1972; Wrightsman, 1992), dok su rezultati istraživanja u kojima su sudjelovale skupine odraslih iz Hrvatske i Slovenije pokazali da žene imaju *veće povjerenje* u ljude, iako se po svojim ciničnim vjerovanjima o ljudima ne razlikuju značajno u odnosu na muškarce (Čubela Adorić i sur., 2005a; Čubela Adorić i sur., 2005b). Dobivene razlike objašnjavane su, kao što je u uvodu naznačeno, razlikama u procesu socijalizacije.

Kada je riječ o spolnim razlikama u *usamljenosti*, rezultati studija nisu jednoznačni. Neki govore da su žene, odnosno djevojke usamljenije (Borys i Perlman, 1985; Lacković-Grgin i sur., 1998b), dok drugi govore o većoj usamljenosti kod muškaraca, odnosno mladića (Avery, 1982; Booth, 1983; Davis i Franzoi, 1986; Koenig, Isaacs i Schwartz, 1994; Schmidt i Sermat, 1983). Različita su objašnjenja dobivenih rezultata i njihovih nesuglasnosti. Pri tome nije sasvim jasno jesu li spolne razlike, ako su nađene, stvarne ili su rezultat metodoloških razloga. Oni koji su nalazili da su žene usamljenije to su objašnjavali većom usmjerenošću žena na interpersonalne odnose i njihovim većim očekivanjima od tih odnosa, pa stoga i većom razlikom željenoga i ostvarenoga, ili na način da su žene introspektivnije i spremnije priznati da su usamljene. S druge strane, neki istraživači smatraju da će muškarci teže priznati da su usamljeni da bi se zaštitili od mogućega socijalnog poniženja (Borys i Perlman, 1985). U prilog ovome govore rezultati istraživanja Laua i Gruena (1992) koje je pokazalo da su usamljeni

muškarci više stigmatizirani od usamljenih žena. Stoga će oni postizati niže rezultate od žena na mjerama u kojima se eksplicitno spominje riječ *usamljenost*. Kako je u našem istraživanju korištena kratka verzija UCLA–skale usamljenosti u kojoj se niti jednom ne spominje riječ *usamljenost*, smatramo da su dobiveni rezultati oslobođeni prigovora ove vrste o kojoj govore Borys i Perlman (1985). Rezultati ispitivanja spolnih razlika u usamljenosti također su ovisili i o tome jesu li u njima korištene jednodimenzionalne ili multidimenzionalne mjere usamljenosti. Naime, postoje indikacije da se muškarci i žene ne moraju razlikovati u globalnoj usamljenosti, ali da se mogu razlikovati u procjeni nekih dimenzija usamljenosti (Lacković-Grgin i sur., 1998b; Schmidt i Sermat, 1983). Autori koji su utvrdili da su muškarci općenito usamljeniji objašnjavali su to njihovom slabijom socijalizacijom u području interpersonalnih odnosa i lošim strategijama suočavanja s usamljenošću. Uz istraživanja u kojima su utvrđene spolne razlike u usamljenosti "u korist" muškaraca ili žena, postoje i one studije u kojima nisu utvrđene značajne spolne razlike u usamljenosti (Kalliopuska i Laitinen, 1991; Tornstam, 1992), kao što je i u ovoj studiji provedenoj na hrvatskim uzorcima odraslih osoba.

Dok je značajan broj empirijskih studija koje su se bavile usamljenošću, samoća se mnogo rjeđe istraživala. Većina radova o samoći ima više oblik teorijskih i filozofskih razmatranja negoli empirijskih istraživanja. Long i Averill (2003) u preglednom radu o konstrukt *samoće* izvješćuju da je u PsychInfo bazi od 1990. do 2002. godine objavljeno oko 1790 radova o usamljenosti, a tek 177 o samoći. U dostupnoj literaturi nedostatni su nalazi o spolnim i dobnim razlikama u samoći, posebno u odraslih osoba. U jednom od rijetkih istraživanja spolnih razlika u samoći, Penezić (2000), primjerice, izvješćuje o tome da su unutar uzorka širega dobnog raspona (od 18 do 65 godina) žene više preferirale samoću nego muškarci. Slično ovome, u našem se istraživanju pokazalo da žene više preferiraju samoću, ali samo u skupini starije odrasle dobi (od 60 do 75 godina). Moguće je da su se žene koje su, za razliku od muškaraca, tijekom života tradicionalno više usmjerene na interpersonalne odnose i imaju ulogu "stručnjaka za odnose", u starijim godinama života umorile od takve uloge i napokon se poželjele u samoći posvetiti sebi i aktivnostima kojima su se možda i ranije željele baviti, a za to nisu imale vremena. Odlazak odrasle djece i umirovljenje to im sada napokon omogućuje.

U pogledu dobnih razlika, one u ovome istraživanju nisu bile značajne niti za jednu ispitanu varijablu, osim za *povjerenje u ljude*. Pokazala se tendencija porasta rezultata na skali povjerenja s dobi. Dodatne su analize pokazale da mlađi odrasli postižu značajno niže rezultate na ovoj skali u odnosu na skupine srednje i starije odrasle dobi. Strane studije, koliko je nama poznato, nisu se bavile proučavanjem razlika u bazičnim vjerovanjima o ljudima među odraslim osobama različite dobi. Jedini nalazi o dobnim razlikama u ovim vjerovanjima su oni o kojima izvješćuje Wrightsman (1992), a odnose se na rezultate nekoliko studija provedenih 1960-ih godina u kojima su uspoređivana različita vjerovanja o ljudskoj prirodi nereprezentativnih uzoraka odraslih s rezultatima studenata. Te su studije pokazale

da studenti imaju negativnija vjerovanja o ljudskoj prirodi u odnosu na starije, tj. odrasle ispitanike. Općenito je glavni nedostatak istraživanja bazičnih vjerovanja o ljudskoj prirodi taj što su njihovi sudionici bili uglavnom studenti, dok je manji dio tih studija proveden na manjim nereprezentativnim uzorcima odraslih. Novija istraživanja na dobno heterogenim skupinama ispitanika u Hrvatskoj pokazuju da su razlike u povjerenju i ciničnim vjerovanjima o ljudima između skupina studenata i odraslih sukladna nalazima ovih stranih studija o općenito negativnijim vjerovanjima o ljudima kod mlađih generacija (Ćubela Adorić i sur., 2005a; Ćubela Adorić i Tucak, 2006). Međutim, u svim ranijim istraživanjima vjerovanja o ljudskoj prirodi, kao i u ovome, ne možemo razlikovati efekt dobi od efekta kohorte, jer su sva ona po svojoj prirodi transverzalna. Na efekt kohorte u istraživanjima vjerovanja o ljudskoj prirodi upozorava Wrightsman (1992), koji je izvijestio o značajno nižem povjerenju u ljude i izraženijim ciničnim vjerovanjima o ljudima kod studenata početkom 1990-ih u odnosu na 1960-e i 1970-e.

Kao niti u pogledu spolnih razlika, tako niti u pogledu dobnih razlika u usamljenosti, nalazi nisu uvijek suglasni. Ipak, većina empirijskih nalaza ne opravdava stereotip o starim ljudima kao usamljenima, te pokazuje da su adolescenti i mlađi odrasli zapravo usamljeniji od starijih, što se objašnjava u terminima teorije uloga i razvojnih teorija poput Eriksonove ili Levinsonove (prema Lacković-Grgin, 2008). Suprotno ovome, u našem istraživanju osobe mlađe, srednje i starije odrasle dobi nisu se značajno razlikovale u doživljaju usamljenosti. To je u skladu s nekim drugim rezultatima koji pokazuju nepostojanje značajnih razlika u globalnoj usamljenosti ili njenim pojedinim dimenzijama (socijalna i emocionalna usamljenost), kada je ona tretirana kao multidimenzionalni konstrukt, među osobama u različitim periodima odrasle dobi (Green, Richardson, Lago i Schatten-Jones, 2001; Penezić, 2000). Sukladno neznačajnim dobnim razlikama u usamljenosti, niti razlike u zadovoljstvu socijalnim odnosima među osobama mlađe, srednje i starije odrasle dobi u našem istraživanju nisu bile značajne.

ZAKLJUČAK

Zaključno bi se moglo reći da rezultati ovoga istraživanja indiciraju da su povjerenje u ljudsku prirodu i cinična vjerovanja o ljudima dva različita konstrukta, a ne suprotni polovi iste dimenzije. To pokazuje skromna, iako značajna, povezanost ovih različitih vjerovanja o ljudskoj prirodi i njihove različite relacije s drugim konstruktima, poput usamljenosti. Općenito se pokazalo da su negativna vjerovanja o ljudskoj prirodi uže povezana s usamljenošću negoli pozitivna. Očigledno pozitivna vjerovanja o ljudima nisu dovoljno snažan zaštitni čimbenik da bi (vjerojatno posredstvom drugih varijabli) ublažila iskustvo usamljenosti. No, izgleda da su negativna vjerovanja o ljudima dovoljno snažan rizičan čimbenik u

nastanku usamljenosti. S druge strane, niti povjerenje niti cinizam nisu značajno povezani s preferiranom samoćom kao poželjnim i ugodnim stanjem.

Treba naglasiti da provedeno istraživanje daje tek početni uvid u vezu bazičnih vjerovanja o ljudima s usamljenošću, preferiranom samoćom i zadovoljstvom socijalnim odnosima. U budućim bi istraživanjima na reprezentativnijim uzorcima odraslih bilo korisno ispitati prediktivnu vrijednost bazičnih vjerovanja o ljudima za ispitane konstrukte u odnosu na prediktivnu vrijednost nekih drugih konstrukata (npr. osobina ličnosti i socijalnih vještina) za koje se pokazalo da imaju značajnu ulogu u objašnjenju varijance usamljenosti i povezanih konstrukata. Kako su u ovom istraživanju usamljenost, samoća i zadovoljstvo socijalnim odnosima zahvaćeni kao globalni jednodimenzionalni konstrukti, u budućim bi istraživanjima bilo korisno zahvatiti i njihove različite dimenzije multidimenzionalnim mjerama ovih konstrukata, te ispitati relacije pojedinih dimenzija s bazičnim vjerovanjima o ljudskoj prirodi. Nadalje, longitudinalna istraživanja u kojima bi se isti sudionici pratili kroz duži period odrasle dobi dala bi vjerodostojnije rezultate o stvarnim razvojnim promjenama u usamljenosti, samoći, kao i u bazičnim vjerovanjima o ljudima. Takva bi istraživanja dala odgovor na pitanje mijenjaju li se tijekom odrasle dobi bazična vjerovanja o ljudima, za koja se pretpostavlja da se rano oblikuju i da su otporna na kasnije promjene. Provedeno istraživanje očito otvara mnoga nova istraživačka pitanja na koje bi odgovor mogla dati buduća istraživanja.

LITERATURA

- Allen, R.L. i Oshagan, H. (1995). The UCLA loneliness scale: Invariance of social structural characteristics. *Personality and Individual Differences, 19*, 185-195.
- Avery, A.W. (1982). Escaping loneliness in adolescence: The case for androgyny. *Journal of Youth and Adolescence, 11*, 451-459.
- Baron, R.M. i Kenny, D.A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology, 51*, 1173-1182.
- Booth, R. (1983). An examination of college GPA, composite ACT scores, IQs and gender in relation to loneliness of college students. *Psychological Reports, 53*, 347-352.
- Borys, S. i Perlman, D. (1985). Gender differences in loneliness. *Personality and Social Psychology Bulletin, 11*, 63-74.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, vol. 2: Separation, anxiety and anger*. London: Hogarth Press.
- Brehm, S.S. (1992). *Intimate relationships*. New York: McGraw-Hill.
- Burger, J.M. (1995). Individual differences in preference for solitude. *Journal of Research in Personality, 29*, 85-108.

- Cacioppo, J.T. i Hawkey, L.C. (2005). People thinking about people: The vicious cycle of being a social outcast in one's own mind. U: K. D. Williams, J. P. Forgas i W. Von Hippel (Ur.), *The social outcast: Ostracism, social exclusion, rejection, and bullying* (str. 91-107). New York: Psychology Press.
- Cox, D.W. (1972). *A comparative study of philosophies of human nature of students, faculty, counselors, and administrators in a community college*. Doktorska disertacija. University of Illinois, School of Education.
- Cramer, K.M. i Lake, R.P. (1998). The preference for solitude scale: Psychometric properties, and factor structure. *Personality and Individual Differences*, 24, 193-199.
- Ćubela Adorić, V., Ivanov, L. i Tucak, I. (2005a). Philosophies of human nature in adolescents and adults. Priopćenje na *VII. Alps-Adria Conference in Psychology*, Zadar.
- Ćubela Adorić, V., Ivanov, L., Tucak, I., Poljšak Škraban, O. i Žorga, S. (2005b). Povjerenje i cinizam kod odraslih osoba u Hrvatskoj i Sloveniji. Priopćenje na *13. godišnjoj konferenciji hrvatskih psihologa*, Osijek.
- Ćubela Adorić, V. i Tucak, I. (2006). Skala cinizma i povjerenja (CIP). U: V. Ćubela Adorić, A. Proroković, Z. Penezić i I. Tucak (Ur.), *Zbirka psiholoških skala i upitnika* (Vol. 3, str. 15-22). Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Davis, M.H. i Franzoi, S.L. (1986). Adolescent loneliness, self-disclosure, and private self-consciousness: A longitudinal investigation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 595-608.
- Davis, S.F., Hanson, H., Edson, R. i Ziegler, C. (1992). The relationships between optimism-pessimism, loneliness, and level of self-esteem in college students. *College Students Journal*, 26, 244-247.
- Deci, E.L. i Ryan, R.M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum Press.
- Duck, S. (1999). *Human relationships*. London: SAGE Publications.
- Green, L.R., Richardson, D.S., Lago, T. i Schatten-Jones, E.C. (2001). Network correlates of social and emotional loneliness in young and older adults. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 281-288.
- Green, V.A. i Wildermuth, N.L. (1993). Self-focus, other-focus and interpersonal needs as correlates of loneliness. *Psychological Reports*, 73, 843-850.
- Iveson-Iveson, J. (1985). Lonely in a world full of people. *Nursing Mirror*, 160, 23.
- Kalliopuska, M. i Laitinen, M. (1991). Loneliness related to self-concept. *Psychological Reports*, 69, 27-34.
- Koenig, L.J., Isaacs, A.M. i Schwartz, J.A.J. (1994). Sex differences in adolescent depression and loneliness: Why are boys lonelier if girls are more depressed? *Journal of Research in Personality*, 28, 27-43.

- Kulas, J.T i Stachowski, A.A. (2009). Middle category endorsement in odd-numbered Likert response scales: Associated item characteristics, cognitive demands, and preferred meanings. *Journal of Research in Personality*, 43, 489-493.
- Lacković-Grgin, K. (2008). *Usamljenost: Fenomenologija, teorije i istraživanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lacković-Grgin, K. i Nekić, M. (2002). Adaptirana skala preferirane samoće. U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (Vol. 1, str. 23-24). Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Nekić, M. (2002). Kratka verzija UCLA skale usamljenosti. U: K. Lacković-Grgin, A. Proroković, V. Čubela i Z. Penezić (Ur.), *Zbirka psihologijskih skala i upitnika* (Vol. 1, str. 77-78). Zadar: Filozofski fakultet u Zadru.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Sorić, I. (1998a). Usamljenost i samoća studenata: Uloga afilijativne motivacije i nekih osobnih značajki. *Društvena istraživanja*, 36-37, 543-558.
- Lacković-Grgin, K., Penezić, Z. i Sorić, I. (1998b). Struktura iskustva usamljenosti mjerene upitnikom A. Rokach. *Radovi FPSP*, 37, 33-52.
- Larson, R. i Lee, M. (1996). The capacity to be alone as a stress buffer. *The Journal of Social Psychology*, 136, 5-16.
- Lau, S. i Gruen, G.E. (1992). The social stigma of loneliness: Effect of target person's and perceiver's sex. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 182-189.
- Long, C.R. i Averill, J.R. (2003). Solitude: An exploration of benefits of being alone. *Journal for the Theory and Social Behaviour*, 33, 21-44.
- Marcoen, A. i Goossens, L. (1993). Loneliness, attitude towards aloneness, and solitude: Age differences and developmental significance during adolescence. U: S. Jackson i H. Rodriguez – Tome (Ur.), *Adolescence and its social worlds* (str. 197-227). Hove: Erlbaum.
- McAdams, D.P. i de St. Aubin, E. (1992). A theory of generativity and its assessment through self-report, behavioral acts and narrative themes in autobiography. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 1003-1015.
- Nottingham, J.A., Gorsuch, R. i Wrightsman, L.S. (1970). Factorial replication of the theoretically derived subscales on the Philosophies of Human Nature Scale. *Journal of Social Psychology*, 81, 129-130.
- Nurmi, J.E., Toivonen, S., Salmela-Aro, K. i Eronen, S. (1996). Optimistic, approach-oriented, and avoidance strategies in social situations: Three studies on loneliness and peer relationships. *European Journal of Personality*, 10, 201-219.
- Penezić, Z. (2000). Zadovoljstvo životom i neke osobne značajke kod triju dobnih skupina. *Radovi FPSP*, 39, 53-77.
- Peplau, L.A. i Perlman, D. (1982). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: John Wiley and Sons.

- Rokach, A. (1990). Surviving and coping with loneliness. *The Journal of Psychology*, 124, 39-54.
- Schaie, K.W. i Willis, S.L. (2001). *Psihologija odrasle dobi i starenja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Schmidt, N. i Sermat, V. (1983). Measuring loneliness in different relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 1038-1047.
- Segrin, C. i Kinney, T. (1995). Social skills deficits among the socially anxious: Rejection from others and loneliness. *Motivation and Emotion*, 19, 1-24.
- Stokes, J.P. (1987). The relation of loneliness and self-disclosure. U: V.J. Derlega i J.H. Berg (Ur.), *Self-disclosure: Theory, research and therapy* (str. 175-201). New York: Plenum.
- Storr, A. (1988). *Solitude*. London: Harper Collins Publishers.
- Sumerlin, J.R. i Bundrick, C.M. (1996). Brief index of self-actualization: A measure of Maslow's model. *Journal of Social Behavior and Personality*, 11, 253-271.
- Tornstam, L. (1992). Loneliness in marriage. *Journal of Social and Personal Relationships*, 9, 197-217.
- Tucak, I., Čubela Adorić, V., Ivanov, L., Poljšak Škraban, O. i Žorga, S. (2005). Generativna briga i djelovanje u odraslih osoba u Hrvatskoj i Sloveniji. Priopćenje na XVII. Danima Ramira i Zorana Bujasa, Zagreb.
- Weller, L. i Benozio, M. (1987). Homosexuals' and lesbians' philosophies of human nature. *Social Behavior and Personality*, 15, 221-224.
- Wittenberg, M.T. i Reis, H.T. (1986). Loneliness, social skills and social perception. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 12, 121-130.
- Wrightsmann, L.S. (1964). Measurement of philosophies of human nature. *Psychological Reports*, 14, 743-751.
- Wrightsmann, L.S. (1991). Interpersonal trust and attitudes toward human nature. U: J.P. Robinson, P.R. Shaver i L.S. Wrightsmann (Ur.), *Measures of personality and social psychological attitudes* (str. 373-412). San Diego: Academic Press.
- Wrightsmann, L.S. (1992). *Assumptions about human nature: Implications for researchers and practitioners*. Newbury Park: Sage Publications.

Relations of Fundamental Beliefs about Human Nature with Loneliness, Preferred Solitude and Satisfaction with Social Relationships in Adulthood

Abstract

The study was conducted with the aim of testing the relations of positive and negative beliefs about human nature (i.e. trust in people and cynical beliefs about people) with loneliness, preferred solitude and satisfaction with social relations in adulthood. Loneliness was described as an unpleasant and emotionally disturbing experience that appears as a response to a difference between desired and achieved level of social contacts, while preferred solitude is defined as a person's desire to be alone while experiencing positive, not negative, emotions. 300 people - 25 to 75 years old ($M = 50.5$ years) from different regions of Croatia participated in the study. Relevant constructs were measured by: Cynicism and trust scale (Ćubela Adorić and Tucak, 2006), adapted short version of UCLA loneliness scale (Lacković-Grgin, Penezić and Nekić, 2002), Adapted scale of preferred solitude (Lacković-Grgin and Nekić, 2002), and by one item assessing satisfaction with social relations.

Contrary to results of some previous studies among Croatian subjects, which demonstrated that cynicism and belief in human good nature did not correlate significantly, the results of this study showed that these two fundamental beliefs about human nature correlate, although modestly, significantly and negatively. Trust in people did not correlate significantly either with loneliness, or with preferred solitude, while it correlated positively with satisfaction with social relations. On the other hand, cynical beliefs about people correlated significantly and positively with loneliness, and negatively with satisfaction in social relations, while their relation with preferred solitude was not significant. Relations between loneliness, preferred solitude and satisfaction with social relations, as well as sex and age differences in examined constructs were also considered in this study.

Keywords: trust, cynicism, loneliness, solitude, adulthood

Primljeno: 16.02.2009.